

Festschrift
To Commemorate the 80th Anniversary of
Prof. Dr. Talat Tekin's Birth
ISSN 1226-4490

International
Journal of
Central
Asian Studies

Volume 13 2009

Editor in Chief
Choi Han-Woo

The International Association of Central Asian Studies
Korea University of International Studies

Talat Tekin’le Birkaç Yıl...

Nevzat Gözaydın
Ankara Üniversitesi

Özet: Bu yazıda, üzerinde otuz yıldan fazla çalıştığım “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu”nun bugüne kadar hiç yayımlamadığım (L) maddesiyle ilgili birkaç anlatı ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: ölü, ölüm, anlatı

Abstract: I have been researching on ‘catalogue of folk narratives about death’ for over 30 years. In this paper, I dealt with several folk narratives concerning L entry that I did not published it up to day.

Key words: dead, death, narration

Türk Dil Kurumunun 1983 yılında yeniden yapılandırılması, Atatürk dönemindeki tüzüğe dönülerek amaç maddesinin aynen alınması ve diğer maddelerin geçerli kılınması sonunda kırk kişilik yeni üyeler belirlenmişti. Bunlar arasında ben ve Talat Tekin hocamız da bulunuyorduk. Bir süre sonra Hasan Eren başkanlığında Türkçe Sözlük çalışma grubu kuruldu. Kurul üyeleri hemen her uygun günde büyük bir odada toplanıp çalışıyorduk. Ben yazarlarımızdan taradığım örnekleri getirip anlama ilişkin açıklamalar yapıyor ve alt maddelerin zenginleşmesine katkıda bulunuyordum. Sayın Tekin de her madde başının etimolojisi üzerinde ayrı ayrı duruyordu. Önüne onlarca sözlük yığılmış, durmadan doğrusunu bulabilmek için çalışıyordu. Zaman zaman Hasan Eren hocaya soruyor, onun fikrini alıyordu.

“Sözlük bir un çuvalına benzer, vurdukça tozar” sözünü sık sık tekrar eden Hasan Eren hepimize sabır telkin ediyor ve maddeler üzerinde sık sık görüş bildiriyor, yazarın asıl ne anlam verdiğini tartışıyorduk. Aylarca böyle böyle çalıştık, 1988 baskısı için... Cumartesi, pazar demeden, tatil aylarında bile yazlıklarda sıcak günlerde çalışır, sözlüğü bitirmeye uğraşırdık.

Talat Tekin zaman zaman tam karar veremez, sıkılırdı çalışmalardan. “Bu böyle bitmeyecek, vazgeçelim” der, biraz sonra bizden ses çıkmadığını görünce çalışmayı sürdürürdü. Birkaç kez hoş durumları da yaşadık. Şöyle ki:

Tekin hoca sıcakta ceketini çıkarır, oturduğu sandalyenin arkasına asıverirdi. Saatlerce oturduğu yerde kökenlerle uğraşır, maddelerin ilk bilgileri böylece tamamlanmış olurdu. Bazı durumlarda sıkılır, oflanır, puflanır ve birden ayağa fırlardı. Sonra “Bitmez bu iş, bitmez. Ben vazgeçtim, gidiyorum” der, ceketini alır, gitmeye kalkardı. O zaman Eren hoca “Talat Bey, sabırlı olun lütfen. Bitireceğiz bunu, sonra bir başka fıkrayla veya küçük bir espriyle havayı yumuşatırdı. Bunun üzerine Tekin hoca da tekrar yerine oturup çalışmasını sürdürürdü. Türkçe Sözlük gerçekten de o aylarda, yıllarda binbir sıkıntıyla, üzüntüyle hazırlandı. Ancak çekilenleri kimseye anlatamazdık, hep “kol kırılır yen içinde kalır” düşüncesi içinde eleştirileri, söylenenleri de sineye çekerdik. Her madde için dakikalarca, saatlerce konuşup tartışırdık. Ancak baskı aşamasına geldiğimiz vakit, henüz maddeleri tam kararlaştıramamışken, bir pazartesi sabahı geldiğimizde formları ve sayfaları masaların üzerinde göremedik. Herkese sorduk “Hafta sonu burada çalıştık, pazar günü kim geldi, burayı böyle toparlayıp temizledi ve nüshalar nereye gitti?” diye... Öğrendik ki Kurumun bağlı olduğu zamanın Yüksek Kurum Başkanlığı “Bunlar sözlüğü bitiremeyecek, matbaaya vermeyecekler, toparlayın, nüshaları Tarih Kurumu Matbaasına götürün!” emrini verince bütün sayfalar matbaaya götürülmüş.

Hiç unutmuyorum, hemen Hamza Zülfikar ile matbaaya gitmiş, acil düzeltilmesi gereken yerleri matbaada dizgicinin masası başında alelacele yapmaya başlamıştık. Ne kadarını bitirebildik, ne kadarı düzeltilemedi, basılıp çıktıktan sonra durumu gördük ve bir hayli üzüldük. Ancak elden bir şey gelmiyordu...

Talat Tekin hocamla başka anılarım da var, ancak ona sunulacak bu anı kitabına bir anı ve küçük bir yazıyla katılmam hususunu bildiren meslektaşlarım Emine Yılmaz ile Nurettin Demir’e teşekkür ederek anılarımı başka bir sefere saklıyorum.

Daha önce Prof. Dr. Şükrü Elçin, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz hocalarımın anı kitaplarına verdiğim ve üzerinde otuz yıldan fazla çalıştığım “Ölü ve Ölümle İlgili Anlatılar Kataloğu”nun bugüne kadar hiç yayım-

lamadığım (L) maddesiyle ilgili birkaç anlatıyı buraya eklemek istiyorum. Bu yazım kataloğun böylece on ikinci makalesi olacak. Öncekiler farklı yerlerde yıllardan beri yayımlanıyor. Bunlar için daha fazla bilgiyi Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 2003/1'de ve üstte adını verdiğim anı kitaplarında bulmak mümkündür.

L/a:

1. “Şeytan ölüden imanını istermiş karşılığında da su verirmiş. Şeytanın verdiği bu su ise insanların tükürdükleri olurmuş. Bunları verdiği kaplar ise ikiye bölünmüş yumurta kabuklarıymış. Bu nedenle kullanılan yumurtaların kabuklarını bütün hâlde bırakmamak gerekiyormuş. Şeytan su vermesin diye de ölüye zemzem suyu verilirmiş.”

a. Nebahat Dinçer

b. Uşak, 45 yaşında, ilkokul, ev kadını

c. Anlattıklarını çevresinden duymuş.

d. Ankara, 8.11.2004, ev ziyaretinde Nevzat Gözaydın

2. “Manavgatlı bir kadının üç kızı bir de oğlu varmış. Bir gün kadın hastalanmış ve üç gün sonra ruhu gitmiş, ailesi kalbi hâlâ attığı için gömmemişler. Kadının ruhu öbür dünyaya gittiğinde bir hoca ile karşılaşmış. Hoca kadına sormuş nerelisin diye. Hanamlı değil Fettahlı demiş. Kaç çocuğun var? demiş. Kadın da korkup oğlunu söylemeyerek üç kızım var demiş. Hoca gel seni biraz dolaştırayım demiş. Biraz gezmişler, karşılarına bir kazan çıkmış, alevler içinde iki kadın varmış. Hoca suçları büyük onun için ahir zamana kadar yanacaklar demiş, yürümüşler. Bu sefer de bir çocuğun ağzından burnundan sütler geliyor ve yanındaki kadının göğsünü de yılan emiyor. Kadın sormuş hoca neden kadının göğsünü yılan emiyor diye. Hoca o fena kadın onun için ahir zamana kadar yılan emecek diyor. O sırada bir köprü, Sırat Köprüsü önlerine çıkıyor. Beyazlar içinde bir kadın köprüden düşüyor. Köprünün altında kaynar kazanlar varmış. Hoca sen de geç diyor. Kadın ben korkarım geçemem deyince köprü birden büyüyor ve kadın geçiyor, ilerlerken bir bahçe görüyorlar. Kadın soruyor hoca bu çocuklar niye burda bu bahçede duruyor? diye. Hoca da onların annesi, babası sadaka dağıtmadıkça onlar burada kalacak diyor ve tekrar geri dönüyorlar. Hoca hiç yalan söyleme senin dört çocuğun var, hem bir daha gelişinde de tertemiz gel yerin ayrılır senin demiş ve kadın dünyaya dönmüş dirilmiş.”

- a. Hatice Bodur
- b. Taşağıl, 1926, ilkokul, ev hanımı
- c. Kişi olayı ninelerinden duymuş.
- d. Antalya, 17.8.1980, Sevilay Selçuk

L/b:

1. “Bir gün birkaç kişi aralarında toplanıp ruh çağırmışlar. Ama hiç ruh gelmemiş. Herkes evine gitmiş. İçlerinden birine –bir kadına- rüyasına ormanlıklar arasında büyük zorluklarla ruh çıkmış gelmiş ve o kadına ruh şöyle demiş:

–Bak biz ne zorluklarla geliyoruz. Ne olur bizi bir daha rahatsız etmeyin, demiş.

O kadın da bunu diğer arkadaşlarına anlatmış ve bir daha hiç ruh çağırmamış.”

- a. Yılmaz Arıkan
- b. 55, Ankara, Üniversite, emekli
- c. Gençliğinde Ankara’da yakınlarından duymuş.
- d. Ankara, 16.8.2003, parkta sohbet ederken, Nevzat Gözaydın

L/c:

1. “Harap denen yerde otururum. Oturduğumuz yer ve çevresi hep mezarlıktır. Zaten evimi yaptırırken de temel yerinden bir hayli insan kemiği çıkmıştı. Geçen, bir gün evimin yan tarafından bir delik açıldı bu delik yeri iyice temizlettim. Kuyu hâline getirdim. Tuvalet çukuru olarak kullanmak istiyordum.

Bir gün akşam kazdığımı bu tuvalet çukurunda bir ışık yandığını gördüm. Tereddütümü gidermek için iyice yaklaşp çukura baktım. Dalgalar hâlinde mavi bir ışığın yanıp yanıp söndüğünü gördüm.

Artık orayı tuvalet çukuru yapmaktan vazgeçerek tekrar kapattım. Bir daha da öyle bir ışığa rastlamadım.”

- a. Ömer Kaybet
- b. Hacılar kasabası, Haruniye/Bahçe-Adana, 76 yaşında, tahsilsiz
- a. Kendisinin başından geçmiş
- b. Haruniye/Bahçe’de, Temmuz 1980, Hatice Köklü

L/c:

2: “Aşşa koyün birinde adamın biri mezalları açarah yeni ölen adamların kefenini soyar almış. Gadının bi danesi de bu adamın kefen çaldını annamış. Kadın bi gün o adamı görmüş “şu parayı al da, ben

ölünce kefenimi alma” demiş. Adam da “olur almam” demiş. Amma günün birinde kadın ölünce, adam yine duramamış ve kadının kefenini alacağı sırada herif daş kesilivermiş. Oracıhta mezaar daşı gibi dikilalmış.

- a. Ayşe Durmuş (Pirin)
- b. Avcılar, okumamış, ev kadını
- c. Çavuşin’de bi ahrabamız annattıydı.
- d. Avcılar, 25.10.1979, Çağlayan Bilgen

L/e:

1. “Godogilin Cuma ölüp gömüldükten sonra toprağı incelenmiş. Ebesi bu oğlan için çok yandı. Zaten birazcık saçı vardı kendisinde. Bir gün torununun mezarının yanından giderken “Benim biricik yavrum. Sen bu yerin altında yatıyorsun, ben de üstünde yaşıyorum” deyip mezarı açar. Açarken ayak parmağını bulur. Bu kemiği alır gelir. Ölene kadar sakladı. Ölüren çok eziyet çekti. “Allah’tan izinsiz iş gördüm. Allah’tan zulüm geldi” diyerek öldü. Torununun ayak kemiğini alan sağ eli kupkuru oldu.”

- a. Alişan Nurcan
- b. Kırşehir, 57 yaşında, orta okul, emekli
- c. Kendisi yaşamış ve çevresinde de anlatılıyor.
- d. Ankara, 12.6.1998, evde, Kerim Suyolcu

L/g:

1. “Ölü adam mezara gittikten sonra çok susanmış. Şeytan şişelerle su gösterir “Dinini, imanını bana ver. Sana su vereceğim” dermiş. Eğer o kişi “dinim de imanım da senin olsun, bana su ver” deyince şeytan suyu vermezmiş. Aslında şişedeki su değilmiş. O kişinin tuvalette burnunu sildiği zaman burnundan çıkan pislikmiş. Onun için tuvalette burun silmek iyi değildir. Şeytanın suyu vermemesinden sonra sorgu meleği o kişiyi imanını sattığı için cehenneme gönderir.”

- a. Cevahir Kızılgül
 - b. Samsun, 62 yaşında, ilkokul, rençber
 - c. Kendisi görmüş
 - d. Elazığ, 12.11.1977, kahvede sohbet, Nevzat Gözaydın
2. “Meleklerin ölüye soru sormaları:

Melekler ölüye Rabbin kim, Nebin kim diye sorarlar. Ölü: Rabbim Allah, Nebim ahir zaman peygamberi derse o kolaylıkla soruları atlatmış olacak. Melekler ölüden böyle cevap alınca; zaten bunu diyeceğini bili-

yorduk diyerek sağ tarafına bakmasını söylüyor. Orada cennetteki yerini göreceksin diyorlar. O ölü kaç yıl yatarsa yatsın uyandığında bir saniye yattığını sanacaktır.

Bir de ameli kötü olan ölümlere sorulan sorular vardır. Yine aynı şekilde melekler buna da Rabbin kim, Nebin kim diye sorarlar. Ölü bu sorulara karşı ben böyle bişey işitmedim diyecektir. O zaman sorgu melege bu ölüye elindeki ateşli sopayla bir tane vurur. O ölünün ızdırabını dünya üzerindeki tüm insanlar duysa yaşayamazlar. Daha sonra bu ölüye de sol tarafına bakmasını söylerler, orada cehennemdeki yerini görecektir. Bu ölü de 100 bin sene yatsa kalktığında bir saniye yattığını sanacaktır.

Her iki ölünün de aynı şekilde bir saniye yattıklarını zannetmelerinin nedeni, birisinin korkudan, diğerinin ise sevgidendir.”

a. Memik Ergüder

b. 1328 doğumlu, Pazarcık, ilkokul mezunu, Pazarcık cami yaptırma derneği eski başkanlarından

c. Pazarcık, 20.9.1983, Nuh Ramazan Koska